

Rośliny i ludzie – zarys historii wzajemnych relacji

Literatura uzupełniająca do poszczególnych wykładów

UWAGA: Pozycje zapisane czcionką podkreśloną to literatura podstawowa, niezbędna do zrozumienia notatek dotyczących danego wykładu.

Pradzieje rolnictwa zbożowego i historia uprawy wybranych zbóż

Abbo S., Gopher A. 2017. Near eastern plant domestication: a history of thought. Trends in Plant Science 22: 491-511.

Lityńska-Zajac M., Wasylińska K. 2005. Przewodnik do badań archeobotanicznych. Sorus, Poznań.

Zohary D., Hopf M. 2004 (i kolejne wydania). Domestication of plants in the Old World. Oxford University Press, New York.

Rozwój rolnictwa na ziemiach polskich – od neolitu do średniowiecza

Badura M. 2011. Rośliny użytkowe w dawnym Gdańsku. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Konarzewski M. 2005. Na początku był głód. PIW, Warszawa.

Lityńska-Zajac M., Wasylińska K. 2005. Przewodnik do badań archeobotanicznych. Sorus, Poznań.

Wasylińska K. 2001. Początki uprawy roślin: gdzie, kiedy, jak i dlaczego. Wiadomości Botaniczne 45, 1/2: 7-31.

Zohary D., Hopf M. 2004. Domestication of plants in the Old World. Oxford University Press, New York.

Wielkie odkrycia geograficzne z perspektywy botanika

Falkowski J., Ostrowicki J. 2001. Geografia rolnictwa świata. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Ławrynowicz M., Warcholińska A.U. (red.), Rośliny pochodzenia amerykańskiego zadomowione w Polsce. Szlakami Nauki 19. Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.

Marcinek R. 2012. Sławne ziele zwane tabaką. Muzeum Pałac w Wilanowie, Warszawa.

Roberts J. 2001. Powab jabłka. Świat Książki, Warszawa.

Scheck F.R. 1998. Szlak mirry i kadzidła. Od Arabii i Rzymu – śladem antycznych kultur. PIW, Warszawa.

Wasilewski M. 2005. Udomowienie roślin w Nowym Świecie. Wiadomości Botaniczne 49, 1-2: 19-37.

Obiad u królowej Bony

Badura M. 2011. Rośliny użytkowe w dawnym Gdańsku. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

Lityńska-Zajac M., Wasylińska K. 2005. Przewodnik do badań archeobotanicznych. Sorus, Poznań.

Mueller-Bieniek A. (red.) 2012. Rośliny w życiu codziennym mieszkańców średniowiecznego Krakowa. Instytut Botaniki im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Podbielkowski Z., Sudnik-Wójcikowska B. 2003. Słownik roślin użytkowych. PWRiL, Warszawa.

Tomczyńska Z., Wasylińska K. 1999. Rośliny znalezione w XVI-wiecznej latrynie w Krakowie. Polish Botanical Studies Guidebook Series 23: 279-316.

Zohary D., Hopf M. 2004. Domestication of plants in the Old World. Oxford University Press, New York.

Kazimierz Dolny – miasto wyrosłe na zbożu

- Kus J. 1986. Niektóre zagadnienia sflawu wiślanego w pierwszej połowie XVII wieku w świetle ksiąg miejskich Kazimierza Dolnego. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 47: 73-88.
- Litwin J. 1992. Szkutnictwo i żegluga w Polsce przedrozbiorowej. Wydawnictwo HNOiT PAN, Warszawa.
- Ossowski W. 2010. Przemiany w skutnictwie rzeczonym w Polsce. Studium archeologiczne. Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku, Gdańsk.
www.academia.edu/2323062/Przemiany_w_szkutnictwie_rzeczonym_w_Polsce._Studium_archeologiczne_Prace_Centralnego_Muzeum_Morskiego_w_Gda%C5%84sku_Seria_B_t._1_Gda%C5%84sk_2010
- Żurawski J. 1998. Spichlerze zbożowe Kazimierza Dolnego. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, Kazimierz Dolny.

Dekoracje Sieni Wielkiej Pałacu w Wilanowie a kulinarne gusta Sobieskich

- Badura M. 2011. Rośliny użytkowe w dawnym Gdańsku. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Dumanowski J. 2011. *Tatarskie ziele w cukrze* czyli staropolskie słodycze. Muzeum Pałac w Wilanowie, Warszawa.
- Dziedzic B. [rok publikacji nieznany]. Ogród fruktyfikujący króla Jana i królowej Marysienki. W: Muzeum Pałac w Wilanowie. Pasaż wiedzy. Parki i ogrody. Dostępny w Internecie: www.wilanow-palac.pl/ogrod_fruktyfikujacy_krola_jana_i_krolowej_marysienki.html
- Grzybkwaska T., Waławender-Musz D., Żygulski Z. (red.) 2010. *Amor Polonus*, czyli miłość Polaków. Muzeum Pałac w Wilanowie, Warszawa.
- Kukulski L. (opr.) 1966. Maria Kazimiera d'Arquien de la Grande. Listy do Jana Sobieskiego. Czytelnik, Warszawa.
- Kukulski L. (opr.) 1973. Jan Sobieski. Listy do Marysienki, t. 1-2. Czytelnik, Warszawa.
- Waławender-Musz D. (red.) 2013. *Primus inter pares*. Pierwszy wśród równych, czyli opowieść o królu Janie III. Muzeum Pałac w Wilanowie, Warszawa.

Człowiek i chwasty – wyścig zbrojeń

- Gumowska I. 1989. *Deptane po drodze*. Wydawnictwo PTTK Kraj, Warszawa.
- Lityńska-Zajęc M., 2005. Chwasty w uprawach roślinnych w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Instytut Archeologii i Etnologii PAN, Kraków.
- Mowszowicz J. 1986. *Krajowe chwasty polne i ogrodowe*. PWRiL, Warszawa.
- Podbielkowski Z. 1996. *Wędrówki roślin*. WSiP, Warszawa.
- Tyramkiewicz W. 1976. *Atlas chwastów*. PWRiL, Warszawa.

Świadome fałszerstwa, czy wielkie pomyłki?

- Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych www.ijhar-s.gov.pl (zakładka *Zafalszowane artykuły rolno-spożywcze*).
- Tuszyński T., Czernicka M. 2008. Zafalszowania żywności i napojów oraz metody ich wykrywania. *Laboratorium* 7-8: 38-43.
[www.pttz.org/zyw/wyd/czas/2005,%20\(45\)%20Supl/03_Targonski.pdf](http://www.pttz.org/zyw/wyd/czas/2005,%20(45)%20Supl/03_Targonski.pdf)
- Vigarello G. 1997. *Historia zdrowia i choroby. Od średniowiecza do współczesności*. Volumen, Warszawa.
- Tałałaj D., Tałałaj S. 1974. *Dziwy świata roślin*. PWRiL, Warszawa (rozdział *Najcenniejsze rośliny korzenne*).

Najstarsze ogrody Starego Świata

Hobhouse P. 2005. *Historia ogrodów*. Arkady, Warszawa.

Kandeler R. 2003. Symbolik der Pflanzen und Farben. Abh. Zool.-Bot. Gesellschaft in Österreich 33. Abh. Zool.-Bot. Gesellschaft in Österreich, Wien.

Majdecki L. [opr. Majdecka-Strzeżek A.] 2007. Historia ogrodów. T. 1. Od starożytności po barok. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Szafrńska M. (red.) 1998. Ogród. Forma, symbol, marzenie. Zamek Królewski, Warszawa.

Rośliny w świadomości społecznej

Krausch H.-D. 2003. *Kaiserkrone und Päonien rot...* Dölling und Garlitz Verl., München, Hamburg.

Lehane B. 1977. *The power of plants*. J.Murray, London.

Łukasiewicz A., Puchalski J (red.) 2002. *Ogrody botaniczne w Polsce*. Agencja Reklamowo-Wydawnicza Grzegorzczuk, Fundacja Homo et Planta, Warszawa.

Mirek Z., Zemanek A. (red.) 1998. *Studies in renaissance botany*. Polish Bot. Stud., Guidebook Series 20. PAS, Szafer Institute of Botany, Kraków.

Whittle T. 1976. *Łowcy roślin*. Wiedza Powszechna, Warszawa.

Zemanek A., Zemanek B. (red.) 1993. Studies on the history of botanical gardens and arboreta in Poland. Polish Bot. Stud., Guidebook Ser. 9. PAS, Szafer Institute of Botany, Kraków.

Na spotkanie z wiecznością – rośliny sepulkralne

Golonka J. (red.) 2013. Tajemnice Bazyliki Jasnogórskiej. Studium do dziejów. Paulinianum, Częstochowa.

Fischer A. 1921. Zwyczaje pogrzebowe ludu polskiego. Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Lwów. [reprint: Grafika 2018]

Köhler P. 2016. *Rośliny święcone w ankiecie Józefa Rostafińskiego (1850–1928) z 1883 r.* Etnobiologia Polska 6: 129-190. [dostępny w Internecie: etnobiologia.com]

Köhler P. 2017. Rośliny sepulkralne w ankiecie Józefa Rostafińskiego (1850-1928) z 1883 r. Etnobiologia Polska 7: 41-74. [dostępny w Internecie: etnobiologia.com]

Kujawska M., Łuczaj Ł., Sosnowska J., Klepacki P. 2016. *Rośliny w wierzeniach i zwyczajach ludowych*. Słownik Adama Fischera. Polskie Tow. Ludozn., Wrocław.

Paluch A. 1984. *Świat roślin w tradycyjnych praktykach leczniczych wsi polskiej*. Acta Universitatis Wratislaviensis 752. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Paluch A. 1989. *Zerwij ziele z dziewięciu miedz...* Ziółolecznictwo ludowe w Polsce w XIX i początku XX wieku. Polskie Tow. Ludoznawcze, Wrocław.

Rostafiński J. 1893. *Zielnik czarodziejski to jest zbiór przesądów o roślinach*. Akademia Umiejętności, Kraków [reprint: PHU Tadeusz Zawada, Katowice, 2016].

Zamek Królewski w Warszawie okiem botanika

Galera H. 2007. Klasycystyczne motywy roślinne w dekoracjach Zamku Królewskiego w Warszawie. Wiadomości Botaniczne 51,1/2: 15-26. LUB: Galera H. 2006. *Zamek Królewski okiem botanika*. Kronika Zamkowa 1-2/51-52/2006: 189-206.

Szafrńska M. 2017. Ogrody Zamku Królewskiego w Warszawie. Zamek Królewski, Warszawa.

Historia roślin użytkowych – podsumowanie

- Chętnik A. 1936. Pożywienie Kurpiów. Jadło i napoje zwykłe, obrzędowe i głodowe. PAU, Warszawa, Kraków, Łódź, Poznań, Wilno, Zakopane.
- Hobhouse H. 2001. Ziarna zmian. Warsz. Wydawnictwo Literackie, Muza, Warszawa.
- Falkowski J., Kostrowicki J. 2005. Geografia rolnictwa świata. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Zohary D., Hopf M. 2004. Domestication of plants in the Old World. Oxford University Press, New York.

Siedem roślin Ziemi Świętej

- Darom D. rok ? Najpiękniejsze rośliny Ziemi Świętej. Palphot, [miejsce wydania nieznane].
- Forstner D. 2001. Świat symboliki chrześcijańskiej. Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa.
- Lengiewicz I.W. 2008. Rośliny biblijne. Przedsiębiorstwo Wydawnicze Rzeczpospolita, Warszawa.
- Pick J. 1998. W świetle Biblii. Flora. Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej Bernardinum, Pelplin.
- Pick J. 2000. Flora i krajobraz Biblii. Chrońmy Przyrodę Ojczystą 56, 1: 5-17.
- Szczepanowicz B. 2003. Atlas roślin biblijnych. Wydawnictwo WAM, Kraków.
- Zohary M. 2012. Domestication of Plants in the Old World. Oxford University Press, Oxford.
(polecam wszystkie pozycje tego autora)
- Zohary M. 1982. Plants of the Bible. Ben Zvi Printing Enterprises, Jerusalem.
- Włodarczyk Z. 2008. Siedem upraw biblijnych i ich symbolika. Salwator, Kraków.
- Włodarczyk Z., Gruca K. [2007]. Heraldyka i symbolika chrześcijańska. Symbolika roślin [CD]. Wydawnictwo WAM, Studio Inigo, Kraków.

Halina Galera

*Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska
Wydział Biologii uniwersytetu Warszawskiego*